گزارش
کبری فرشچی

از لایحه عفاف و حجاب چه خبر؟

امر شرعی عفاف و حجاب معطل قانون نمی‌ماند

هر چند در حوزه عفاف و حجاب کتاب قانون کشورمان خالی نیست و هم در قانون مجازات اسلامی به جنبه‌های سلبی بی‌حجابی پرداخته شده و هم در مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی به بخش‌های ایجابی آن تأکید شده است، اما سال گذشته بود که نمایندگان مجلس به دنبال برخی چالش‌های اجتماعی جدید و به خصوص نقش‌آفرینی چهره‌ها، سلبریتی‌ها و فعالان فضای مجازی در مسیر بی‌حجابی و بدحجابی بر آن شدند قانونی کامل‌تر در حوزه حجاب و عفاف تدوین کنند؛ قانونی که یکی از اصلی‌ترین نقاط قوت آن توجه ویژه به نقش همین گروه‌های سلبریتی و اینفلوئنسر در فضای مجازی و تأثیرگذاری آنها بر مسئله حجاب در جامعه است؛ موضوعی که موجب شده است برخی از این افراد به ابزاری برای اجرای پروژه‌های سیاسی در مسئله حجاب تبدیل شوند و همین امر هم رسیدگی به وضعیت این افراد را نیازمند قانونی ویژه می‌کرد. بر همین اساس و بر مبنای پرکردن خلأهای قانونی در حوزه عفاف و حجاب لایحه تازه‌ای برای عفاف و حجاب نوشته شد؛ لایحه‌ای که البته تاکنون چند بار مسیر رفت و برگشت به شورای نگهبان را طی کرده و حالا همه چشم انتظارند اصلاحات نهایی آن بتواند نظر فقها و حقوقدانان شورای نگهبان را به خود جلب کند تا طرح‌های عفاف و حجاب در کشور با پشتوانه قانونی قوی‌تر اجرایی شوند، البته علی بهادری‌جهرمی سخنگوی دولت در آخرین اظهار نظر خود درباره این لایحه گفته است: «به نظر می‌رسد الان یا هر مقطع دیگری هیچ مرجع اجتماعی، فرهنگی، انتظامی، قضایی و اجرایی معطل تصویب قانونی در این زمینه نیست و قوانین موجود تکالیف همین مراجع را در این موضوع‌های فرهنگی و اجتماعی مشخص کرده است.» با تمام اینها اما آخرین خبرها از ارسال دوباره لایحه اصلاح‌شده به شورای نگهبان حکایت دارد؛ موضوعی که شاید به معنای نهایی‌شدن این لایحه قلمداد شود، هر چند همچنان باید منتظر نظر شورای نگهبان بود.

چند وقتی می‌شود نیروی انتظامی در راستای اجرای قوانین مرتبط با حجاب و عفاف و در پی مطالبه مردمی طرح نور را اجرایی می‌کند؛ طرحی که بیشتر به شکل تذکر لسانی به دنبال کاهش آسیب‌های اجتماعی ناشی از بی‌حجابی در جامعه است؛ طرحی که با استقبال مردمی مواجه شده و تاکنون تجمعاتی در حمایت از نیروی انتظامی برای اجرای آن انجام شده است.

با تمام اینها اما همچنان به نظر می‌رسد برای کار تخصصی‌تر و نگاه همه‌جانبه در حوزه عفاف و حجاب نیاز است لایحه عفاف و حجاب هم نهایی و در این مسیر به خدمت گرفته شود تا بتوانیم به نتایج حداکثری در این حوزه دست یابیم و با نگاهی گسترده‌تر همه جوانب مسئله حجاب را در نظر بگیریم، به همین خاطر است که شاید این روزها بیشتر از همیشه با این مسئله مواجه شویم که از لایحه حجاب و عفاف چه خبر؟

■ نگاهی به قوانین حوزه عفاف و حجاب

با پیروزی انقلاب اسلامی و تغییر در نظام ارزشی جامعه اسلامی، مسئله حجاب به عنوان یکی از مطالبات مردمی و نمادی از یک جامعه دینی لباس قانون پوشید و در قانون مجازات اسلامی برای رعایت‌نکردن حدود پوشش و حجاب، مجازات‌هایی تعیین شد. با وجود این از آنجا که مسئله حجاب و بحث پوشش ریشه‌های فرهنگی دارد و به نظام باورها و جهان‌بینی افراد بازمی‌گردد، بدون در نظر گرفتن اقدامات و سازوکارهای درنظرگرفته‌شده برای تعمیق این باور دینی نمی‌توان با صرف اقدامات سلبی مسئله حجاب را در جامعه حل‌وفصل کرد. بر این مبنا بود که مصوبات ۴۲۷ و ۸۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی به عنوان مصوبات به منظور راهکارهای گسترش فرهنگ عفاف و حجاب به تصویب رسید؛ مصوباتی که طبق مصوبه ۴۲۷ برای ۲۶دستگاه تکالیف ایجابی تعیین می‌کرد و در مصوبه ۸۲۰ هم برای بقیه دستگاه‌های کشور مسئولیت‌هایی را در حوزه فرهنگ‌سازی و راهکارهای ایجابی گسترش حجاب تعیین کرده است. با تمام اینها، اما انگار این مصوبات که یکی در سال ۱۳۸۴ و دیگری در سال ۱۳۹۸ به تصویب رسیدند، از کارایی لازم برخوردار نبودند و به همین خاطر هم لازم بود در قوانین حجاب و عفاف کشور تجدیدنظری صورت گیرد؛ اتفاقی که امسال رخ داد و طرح تازه‌ای برای عفاف و حجاب از سوی قوه قضائیه منتشر شد؛ طرحی که در ابتدای امر مخالفان زیادی را در برابر خود به صف کرد، اما با ورود مجلس و اصطلاحات صورت‌گرفته حالا لایحه تازه‌ای برای عفاف و حجاب نوشته شده است که به نظر می‌رسد نقاط قوت قابل تأملی دارد. یکی از جدی‌ترین این نقاط قوت هم جرم‌انگاری سنگین برای بی‌حجابی و تشویق به آن برای سلبریتی‌ها و اینفلوئنسرهاست.

■ مجازات‌های سنگین مالی متناسب با درآمد

تشدید مجازات برای سلبریتی‌ها و اینفلوئنسرها با عنایت به تأثیرگذاری اجتماعی و خط‌شکنی، یکی از مهم‌ترین نقاط قوت این لایحه است. همچنانکه بارها شاهد بوده‌ایم مردم در جامعه از افراد سلبریتی و اینفلوئنسرها تأثیر می‌پذیرند و از آنها الگو می‌گیرند، به همین خاطر هم است که معمولاً در جریان‌هایی همچون اغتشاشات سال گذشته، این گروه از افراد برای خط‌شکنی و پروژه‌های عادی‌سازی انتخاب می‌شوند. حالا در این لایحه برای سلبریتی‌ها و مشاغلی که در فضای حقیقی یا فضای مجازی مروج ولنگاری می‌شوند، مجازات‌های دقیق و سنگین تعیین شده است؛ مجازات‌هایی که صرف اعلام آن می‌تواند خودبه‌خود بازدارنده باشد. از سوی دیگر مجازات‌ها برای مروجان ولنگاری به تناسب درآمد متخلف تعیین شده است تا بازدارنده باشد، چون عدد ثابت به ظاهر بالا ممکن است برای برخی کسب‌وکارها عدد کمی محسوب شود و عددهای خیلی پایین برای یک مغازه رقم بالایی محسوب شود، اما چند ماه سود یک کسب‌وکار یا ۱۰درصد دارایی یک سلبریتی برای همه عددی بازدارنده و در عین حال منطقی محسوب می‌شود.

■ هدف اصلی لایحه جدید

هر چند در لایحه جدید عفاف و حجاب مجازات‌های سنگینی برای افراد بی‌حجاب و مروج بی‌حجابی در نظر گرفته شده است، اما هدف در این لایحه گرفتن جریمه نیست بلکه هدف انجام‌ندادن تخلف بدپوششی و بی‌حجابی است، به همین خاطر هم مجازات‌های نقدی در عین حالی که برای بازدارندگی سنگین در نظر گرفته شده است، قاضی با درجه‌های تخفیفی که در اختیار دارد، می‌تواند به تناسب فرد و شرایط جرم، انگیزه و میزان پشیمانی در اجرا منعطف عمل کند. این انعطاف برای مجازات‌هایی که به حوزه مردم می‌رسد، بیشتر است تا حدی که گاه امکان بخشیده‌شدن هم از سوی قاضی وجود دارد. این انعطاف‌پذیری اثبات می‌کند هدف اصلی این لایحه گرفتن جریمه نیست و اصلاح رفتار است.

■ آخرین خبرها از لایحه عفاف و حجاب

حجت‌الاسلام غضنفرآبادی، رئیس کمیسیون قضایی مجلس شورای اسلامی درباره آخرین وضعیت لایحه عفاف و حجاب گفته است: کمیسیون قضایی ایرادات شورای نگهبان به لایحه عفاف و حجاب را برطرف و مجدداً این لایحه را به شورا ارسال کرده است و هم اکنون منتظر اظهار نظر شورای نگهبان هستیم.

به گفته وی، عمده ایرادات شورای نگهبان به لایحه عفاف و حجاب مربوط به مواد ۴۷ تا ۴۹ این لایحه می‌شد که به بحث میزان مجازات‌ها پرداخته است.

رئیس کمیسیون قضایی مجلس خاطرنشان کرد: از نظر اعضای شورای نگهبان، جرائم و مجازات در نظر گرفته‌شده برای تخلفات ذکرشده در مواد ۴۷ تا ۴۹ لایحه، متناسب با این تخلفات نبود که ما در کمیسیون این موارد را اصلاح کردیم. با توجه به اینکه در جلسه علنی ۲۹شهریور ۱۴۰۲ مجلس، نمایندگان به اجرای آزمایشی لایحه حجاب و عفاف برای مدت سه سال رأی دادند، در صورتی که شورای نگهبان، این لایحه را تأیید کند، لایحه مذکور بلافاصله برای اجرا به دستگاه‌های اجرایی مربوط ابلاغ می‌شود.

> هر چند در لایحه جدید عفاف و حجاب مجازات‌های سنگینی برای افراد بی‌حجاب و مروج بی‌حجابی در نظر گرفته شده است، اما هدف در این لایحه گرفتن جریمه نیست بلکه هدف انجام‌ندادن تخلف بدپوششی و بی‌حجابی است، به همین خاطر هم مجازات‌های نقدی در عین حالی که برای بازدارندگی سنگین در نظر گرفته شده است، قاضی با درجه‌های تخفیفی که در اختیار دارد، می‌تواند به تناسب فرد و شرایط جرم، انگیزه و میزان پشیمانی در اجرا منعطف عمل کند

تردید درباره ضرورت تصویب قانون جدید

علی بهادری‌جهرمی، سخنگوی دولت طی گفت‌وگویی در خصوص اظهاراتی مبنی بر موکول‌کردن ساماندهی وضعیت عفاف و حجاب به پذیرش بار مالی آن از سوی دولت تأکید کرد: «اخیراً مکاتبه‌ای از سوی مجلس شورای اسلامی مجدداً در خصوص ماده‌ای صورت گرفته بود که در آن ماده قید شده هزینه‌های حمایت از فرهنگ عفاف و تقویت بنیان خانواده، به عنوان هزینه قابل‌قبول مالیاتی تلقی شود و این نوعی مشوق سرمایه‌گذاری و هزینه‌کرد در این زمینه است.»

وی افزود: «دولت طبیعتاً با اقدامات حمایتی در حوزه‌های تبلیغی، ترویجی و فرهنگ‌سازی مقوله‌های مرتبط با حجاب و عفاف و حمایت از بنیان خانواده موافق است و بحثی در این زمینه وجود ندارد. در خصوص کلیت لایحه عفاف و حجاب نیز قبلاً گفتیم که قوانین موجود در حوزه‌های مختلف اجرایی، فرهنگی، تبلیغی، اجتماعی، انتظامی و قضایی روشن است.»

سخنگوی دولت خاطرنشان کرد: «شاید ضرورتی به تصویب قانون نداشته باشیم و هیچ الزامی نبود که این مسئله معطل مانده باشد تا یک قانون تصویب شود که اقدامی در این زمینه انجام بگیرد. قبلاً رفت‌وبرگشت‌هایی در این زمینه انجام شده و مذاکراتی در جلسات نهادهای مختلف صورت گرفته و لایحه‌ای از سوی مرجع قضایی تقدیم دولت شده بود.»

بهادری‌جهرمی ادامه داد: «دولت با همراهی، همدلی و همچنین با اصلاحات حداقلی در سریع‌ترین زمان ممکن، طبق تعیین تکلیف قانون اساسی مبنی بر اینکه لوایح قضایی باید از مسیر دولت به مجلس تقدیم شود، لایحه را تقدیم مجلس شورای اسلامی کرد.»

وی عنوان کرد: «به نظر می‌رسد الان یا هر مقطع دیگری هیچ مرجع اجتماعی، فرهنگی، انتظامی، قضایی و اجرایی معطل تصویب قانونی در این زمینه نیست و قوانین موجود تکالیف همین مراجع را در این موضوع‌های فرهنگی و اجتماعی مشخص کرده است.»

ویترین

«مهباد» دختر کردستان

منیرالسادات موسوی در کتاب «مهباد دختر کردستان» ماجرای عاشقانه و پرفرازونشیبی را درباره دختر جوانی بازگو می‌کند که در رشته علوم سیاسی درس می‌خواند. داستان از روزهای پایانی حکومت پهلوی شروع می‌شود.

■ درباره کتاب مهباد دختر کردستان

داستان این رمان در روزهای سراسر بی‌نظم و پرآشوب اواخر سلطنت پهلوی می‌گذرد. ماجرایی عاشقانه در میان هیاهو و شلوغی‌های دانشگاه تهران در روزهای انقلاب اسلامی شکل می‌گیرد. دختری از خانواده‌ای اصیل، مرفه و مقید از شیراز به قصد تحصیل به تهران آمده است. او از دانشجویان نمونه به شمار می‌رود و همه خانم سادات صدایش می‌زنند و در فعالیت‌های دسته‌جمعی همچون تحقیق گروهی، مطالعه و کوهنوردی که در دانشگاه برگزار می‌شود، شرکت می‌کند. خانم سادات مدتی بعد با پیشنهاد عجیبی روبه‌رو می‌شود؛ پسری کردستانی با نام شوان والیان از خانواده‌ای بزرگ و متعهد به قید و بندهای قوم و قبیله‌ای به او ابراز علاقه و بلافاصله از او خواستگاری می‌کند. درخواست پسر مورد قبول دختر قرار می‌گیرد و این اتفاقات سرآغاز ماجراهای پرپیچ‌وخم آینده است.

■ مطالعه کتاب مهباد دختر کردستان مناسب چه کسانی است؟

کسانی که به رمان‌های عاشقانه و اجتماعی که در حال و هوای روزهای انقلاب اسلامی می‌گذرد، علاقه دارند، از مطالعه این کتاب لذت خواهند برد.

با منیرالسادات موسوی بیشتر آشنا شویم: او متولد سال ۱۳۳۷ است. موسوی مقطع کارشناسی را در رشته ادبیات فارسی و کارشناسی ارشد و دکترا را در رشته الهیات و تاریخ تمدن ملل اسلامی گذرانده است. او از جمله نویسندگان پرکار و حرفه‌ای است که برای مدت طولانی در زمینه ادبیات دفاع مقدس و انقلاب اسلامی فعالیت داشته و آثار مختلفی در این زمینه منتشر کرده است. او به خوبی از عهده روایت‌های داستانی برمی‌آید و برای جزئیات و ظرافت‌های داستان اهمیت زیادی قائل می‌شود. «عشق بدون مرز، زنبق‌های عاشق و امشب با من برقص» از دیگر آثار منیرالسادات موسوی هستند. او علاوه بر نویسندگی به فعالیت‌های دیگری همچون سردبیری ماهنامه دانش جوان، فعالیت به عنوان نویسنده و دبیر بخش داستان در مجله زن‌روز مشغول بوده است.

در بخشی از کتاب مهباد دختر کردستان می‌خوانیم:

به صورت مرد نگاه می‌کنم. پوستی سفید با چشم‌های سیاه و درشت دارد. موهایش مجعد و سیاه است. به بالا شانه زده است. می‌پرسد: خانم کتابدار دیگر نیستند؟ انگشت می‌فشارد روی جلد کهنه و کاهی‌شده کتاب، می‌پرسد: انقلاب اکتبر را می‌خواندید؟ به نظرتان رمان است یا واقعیت تاریخی؟

با ترسی که هنوز دارد قلبم را می‌لرزاند، می‌پرسم: کتاب را می‌خواهید؟

با لبخند می‌گوید: نه خودتان را می‌خواهم!

حالا وحشتم بیشتر شده! می‌پرسد: نگفتید رمان است یا واقعیت تاریخی؟

با دلهره می‌گویم: هر دو! با اجازه! باید بروم.

می‌پرسد: چرا کتاب را نمی‌برید خوابگاه بخوانید؟ کتاب مرجع که نیست!

دختر کتابدار دوباره برگشته است. نزدیک‌تر به ما ایستاده، حتی می‌توانم رژلب قهوه‌ای‌اش را ببینم. انگار ترس از چهره‌اش رفته است. فقط نگاه می‌کند! از دختر کتابدار چشم برمی‌دارم و به مرد نگاه می‌کنم، با همان لبخند می‌پرسد: چرا تعطیلات بین ترم نرفتید شیراز؟

من هم مثل دختر کتابدار ترسم را از یاد برده‌ام. می‌گویم: هم‌اتاق‌هایم رفتند شهرهای‌شان. خانواده‌ام رفته‌اند مشهد زیارت، نمی‌دانستند امتحانات من چه‌وقت تمام می‌شود!

دختر شیرازی! تنهایی توی خوابگاه حوصله‌اش سر می‌رفت، از اینکه برود شیراز در خانه تنها باشد می‌ترسید! شوان هم از فرصت استفاده کرد، آمد خواستگاری خانم‌سادات!

می‌پرسم: شما مرا می‌شناسید؟

دست می‌کشد به نوشته روی جلد کتاب. می‌گوید: حتی بیشتر از «تأثیر انقلاب اکتبر بر روابط بین‌الملل» که پایان‌نامه فوق‌لیسانسم است!

پیراهن سفید پوشیده، با کت و شلوار خاکستری. صورتش را نه کامل تراشیده است، نه محاسنش بلند است. می‌پرسد: خانم کتابدار از پشت سر نگران شما بود. شما هم حواس‌تان به ایشان بود! متوجه شدید عرض کردم، شوان والیان هستم؟

من شما را نمی‌شناسم. حتی اسم‌تان را نشنیده‌ام!

حقوقی

نگاهی حقوقی به واگذاری فرزندخوانده به دختران مجرد

دخترانی که قرار است هم پدر باشند و هم مادر

یکی از روش‌های حمایت از کودکان بی‌سرپرست و بدسرپرست، واگذاری آنها به افرادی است که صلاحیت آنها از سوی سازمان بهزیستی احراز شده است. از طرف دیگر مطابق ماده۵ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست، دختران و زنان بدون شوهر، در صورتی که حداقل ۳۰سال سن داشته باشند نیز می‌توانند برای به سرپرستی گرفتن کودکان و نوجوانان این قانون درخواست دهند، البته پرواضح است که دختران مجرد در این خصوص باید دارای شرایطی باشند و برای فرزندخواندگی مراحلی را طی کنند، به همین خاطر پرداختن به شرایط، مدارک، نحوه و مراحل به سرپرستی گرفتن بچه از بهزیستی به دختران مجرد امری ضروری به نظر می‌رسد.

■ تجربه مادرشدن

تجربه مادرشدن یکی از تجربه‌های بی‌نظیر و فوق‌العاده در زندگی یک فرد است تا حدی که ممکن است برخی از افراد آرزوی مادرشدن را داشته باشند، اما به دلایل مختلفی از جمله ناباروری امکان تجربه‌کردن این حس برای آنها وجود نداشته باشد، به همین خاطر این گونه اشخاص به دنبال این هستند که حضانت کودکان بی‌سرپرست را بر عهده بگیرند.

از طرف دیگر در سال‌های اخیر قوانین مربوط به فرزندخواندگی تسهیل شده است و بر اساس بند«ج» ماده۵ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست، دختران مجرد بالای ۳۰سال نیز می‌توانند در این مورد اقدام کنند، اما نکته قابل توجه در این خصوص این است که به سرپرستی گرفتن کودک بی‌سرپرست، مستلزم رعایت‌کردن شرایطی است و در این میان ممکن است این سؤال در ذهن برخی افراد ایجاد شود که شرایط واگذاری فرزندخوانده به دختران مجرد بالای ۳۰سال چیست؟

■ «تمکن مالی» شرط اصلی

در پاسخ به سؤال فوق باید گفت شرایط فرزندخواندگی و سرپرستی فرزند از سوی زنان مجرد به این صورت است که متقاضی باید شرایط مالی مناسبی داشته باشد و مدارک مربوط به تمکن مالی خود را به سازمان بهزیستی کشور ارائه دهد. به عبارتی داشتن شغل و درآمد ثابت برای به سرپرستی گرفتن کودک امری ضروری است و زن مجرد باید توانایی پرداخت هزینه‌های مربوط به کودک را داشته باشد. باید توجه داشت که زنان مجرد برای فرزند خواندگی نباید صاحب فرزندی باشند.

علاوه بر این برای واگذاری کودک به دختران مجرد بالای ۳۰سال لازم است شرایطی مانند تقید به انجام واجبات و ترک محرمات، عدم‌محکومیت جزایی مؤثر، سلامتی جسمی و روحی، عدم‌حجر، عدم‌اعتیاد به مواد مخدر، روانگردان‌ها و الکل، عدم‌ابتلا به بیماری‌های واگیر یا صعب‌العلاج، صلاحیت اخلاقی و اعتقاد به یکی از ادیان مطروح در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران احراز شود.

■ اگر دختر بعد از سرپرستی فرزندخوانده ازدواج کند

همانطور که گفته شد پس از خانواده‌های بدون فرزند، دختران مجرد بالای ۳۰سال در پذیرش فرزندخواندگی در اولویت قرار دارند. حال ممکن است که پس از به سرپرستی گرفتن کودک، آن دختر قصد ازدواج داشته باشد، پرسشی که در این خصوص مطرح می‌شود این است که اگر دختر بعد از سرپرستی فرزندخوانده ازدواج کند، چه اتفاقی می‌افتد؟ در پاسخ به سؤال فوق باید گفت طبق ماده۲۶ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست، هرگاه سرپرست درصدد ازدواج برآید، باید مشخصات فرد مورد نظر را به دادگاه اعلام کند تا دادگاه نسبت به ادامه سرپرستی به صورت مشترک یا فسخ آن تصمیم بگیرد. در واقع ممکن است همسر آن دختر به دلیل سوءرفتاری که دارد، صلاحیت سرپرستی کودک را نداشته باشد. علاوه بر این باید توجه داشت بر اساس تبصره ماده یادشده، امکان ازدواج سرپرست با فرزندخوانده چه در زمان حضانت و چه بعد از آن وجود ندارد، مگر اینکه دادگاه بر اساس نظریه کارشناسی سازمان بهزیستی این امر را به مصلحت فرزندخوانده تشخیص دهد. مدارک لازم برای گرفتن بچه از پرورشگاه برای دختران مجرد:

- تصویر تمامی صفحات شناسنامه
- تصویر سند مالکیت منزل یا اجاره‌نامه
- گواهی عدم‌سوء پیشینه
- ارائه گواهی سلامت جسمانی و سلامت روان
- گواهی اشتغال به همراه میزان تقریبی درآمد
- تصویر دفترچه بیمه
- تقاضانامه سرپرستی کودک.

افراد باید این را بدانند که علاوه بر تهیه مدارک مورد نیاز، تشریفات قانونی هم باید در این خصوص رعایت شود، یعنی متقاضی باید تقاضانامه سرپرستی کودک را به دادگاه خانواده ارائه دهد تا دادگاه پس از احراز شرایط مورد نیاز، قرار سرپرستی را صادر کند.